

Bujała, Barbara / Rakowski, Witold

Studenci WSRL na tle studentów Politechniki Radomskiej i PWSOŚ

Rocznik Żyrardowski 3, 333-358

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Barbara Bujala*), Witold Rakowski

Studenci WSRL na tle studentów Politechniki Radomskiej i PWSOŚ

Wstęp

Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego (WSRL) w Żyrardowie zlokalizowana na skraju zachodniej części aglomeracji warszawskiej kształci głównie społeczeństwo wywodzące się z najbliższej okolicy. Bliskie sąsiedztwo Skiernewic, Łowicza, Sochaczewa, gdzie również znajdują się szkoły wyższe, a przede wszystkim Warszawy o wszechstronnie rozwiniętym szkolnictwie powoduje swoistą selekcję słuchaczy pod względem pochodzenia społeczno-zawodowego, jak i materialnego. Można domniemywać, iż w WSRL studiuje względnie więcej osób wywodzących się z rodzin biednych niż w innych szkołach. Osoby osiągające wyższe dochody częściej decydują się na studia w Warszawie ciesząc się większym prestiżem, ale też gdzie należy ponosić wyższe opłaty za studia. Chociaż poziom studiów w WSRL z pewnością nie jest niższy niż w renomowanych uczelniach warszawskich, co potwierdzają profesorowie prowadzący zajęcia w szkołach warszawskich i WSRL, lecz sam fakt stwierdzenia, że ktoś studiuje w Warszawie, a ktoś inny w Żyrardowie, Sochaczewie, Ciechanowie itd. wywołuje na społeczeństwie inne wrażenie. W tym przypadku nie liczy się poziom studiów i wyniesionej wiedzy, ale fakt miejsca studiowania. Tak się składa, że Autor niniejszego artykułu również wykłada w Warszawie w niektórych szkołach i w Radomiu i z pełną odpowiedzialnością może stwierdzić, iż program studiów w WSRL jest bogatszy niż w większości szkół warszawskich, a wymagania wiedzy od studentów są o wiele wyższe. Nie było przypadku, by rektor lub dziekan prosił wykładowcę o obniżenie wymagań, co się dzieje w wielu szkołach wyższych, ale wręcz odwrotnie, prosi się o zwiększenie wymagań przy jednoczesnym umożliwieniu uzupełnienia wiedzy poprzez organizowanie dodatkowych zajęć.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród studentów słuchaczy zaocznych WSRL,

---

*) Autorka jest kierownikiem Dziekanatu PWSOŚ w Radomiu.

Politechniki Radomskiej Wydziału Ekonomicznego (dalej WEPR) i Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska (PWSOŚ) w Radomiu pragnę przedstawić społeczność studencką tych szkół i odpowiedzieć na pytanie, o ile studenci I roku WSRL różnią się od słuchaczy pozostałych dwóch szkół, a mianowicie czy istnieją różnice między uczelniami w zakresie przyczyn podejmowania studiów i stopnia zadowolenia ze studiów. Ponadto w artykule starano się pokazać, z jakich grup społeczno-zawodowych wywodzą się studenci i jakie są ich warunki życia.

Na te pytania i szereg innych pragnie Autor odpowiedzieć w niniejszym artykule¹. Wszelkie dane, które będą cytował, pochodzą z własnych badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów kończących I semestr w 2004 r. (styczeń, luty), a zdających egzamin pisemny z planowania przestrzennego (PWSOŚ) lub z geografii ekonomicznej. Badania tego typu prowadzone są od wielu lat na kilku uczelniach². Ankiety nie wypełniali ci studenci, którzy nie przybyli na egzamin wyznaczony jako pierwszy termin. Takich studentów było jednak niewiele. Badaniem w PWSOŚ objęto 161 osób na 190 osób studiujących na I semestrze i odpowiednio w WSRL 108 (na 120) i na Wydziale Ekonomicznym Politechniki Radomskiej również 108 (na 120), przy czym w niektórych ankietach brak było podania danych dotyczących np. płci studenta, dlatego w analizie pominięto te osoby.

Zanim przejdę do właściwego tematu warto tu wspomnieć, iż chęć studiowania wynika z nowych wyzwań cywilizacyjnych. Ponadto udowodniono, że im względnie wyższy poziom wykształcenia ludności, tym lepsze materialne warunki życia. Dowodzą tego liczne publikacje³. Oczywiście w skali lokalnej zdarzają się przypadki, że osoby o wykształceniu podstawowym czy zasadniczym zawodowym (kierowca, ogrodnik, ślusarz, majster budowlany)

¹ Por. Krystyna Królikowska-Waś, Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie. Zarys historii, stan obecny i plany na przyszłość, „Rocznik Żyrardowski” tom I, Żyrardów 2002 oraz W. Rakowski, Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie i jej działalność w latach 1997–2004, „Rocznik Mazowiecki”, tom XVI, Warszawa 2004, s. 332–338.

² Por. między innymi:

– Witold Rakowski, Aktywność zawodowa, dochody i warunki życia studentów studiów zaocznych PWSOŚ w Radomiu, „Przegląd Naukowo-Dydaktyczny”, tom IV, Radom 2000.

– Jolanta Borek, Powody podjęcia studiów przez słuchaczy studiów zaocznych Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie i PWSOŚ w Radomiu oraz ich warunki życia, „Biuletyn” Instytut Gospodarstwa Społecznego nr 1–4/2000, SGH, Warszawa

³ Por. Warunki życia wybranych społeczności lokalnych (pod red. W. Rakowskiego), SGH, Warszawa 2004 oraz W. Rakowski, Wpływ poziomu wykształcenia rodziców uczniów na warunki ich życia na przykładzie Żyrardowa, w: Między transformacją a integracją. Polityka społeczna wobec problemów współczesności, SGH, Warszawa 2004.

mogą lepiej zaspokajać swoje potrzeby materialne niż osoby z wyższym wykształceniem (np. nauczyciele, policjanci), ale w skali regionalnej, czy krajowej jak dotychczas lepiej swoje potrzeby zaspokajają osoby z wyższym wykształceniem niż ze średnim, a ci z kolei lepiej niż osoby z wykształceniem podstawowym. Wykształcenie wyższe daje jeszcze coś więcej, mianowicie większe poczucie bezpieczeństwa, samozadowolenia i godności. Świadomość tych faktów powoduje pęd młodzieży i ludzi w różnym wieku do nauki i podejmowania różnorodnych rodzajów i kierunków studiów. W Polsce od 1990 r. rozwój niepaństwowego szkolnictwa wyższego i tworzenie szkół wyższych zawodowych państwowych zwiększył społeczeństwu dostępność przestrzenną szkolnictwa wyższego i umożliwił podejmowanie studiów również przez osoby wywodzące się ze środowisk biedniejszych. Dlatego zwiększyła się w Polsce liczba osób z wyższym wykształceniem⁴ i tak:

w 1970 r. wynosiła 655 tys.,

w 1978 r. 1.202 tys.,

w 1988 r. 1.838 tys.,

w 2002 r. 3.204 tys.,

z tego 1.689 tys. to kobiety.

Wśród osób z wyższym wykształceniem w 2002 r. było ze stopniem naukowym co najmniej doktora 107,6 tys., z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym 2277,4 tys. i z tytułem licencjata lub inżyniera 818,5 tys.⁵. Zatem w okresie 14 lat przybyło w Polsce 1.366 tys. osób z wyższym wykształceniem, a więc więcej niż w okresie 18 lat (1970–1988) poprzedzających przyspieszoną transformację. Skoro tak dużo ludzi podejmuje studia, warto poznać przyczyny podejmowania nauki i nadzieje z tym związane oraz środowisko społeczne, z którego się wywodzą studenci i warunki ich życia.

Charakterystyka demograficzna studentów

Ze względu na to, że badaniem objęto niemal całą subpopulację I semestru można uznać, iż studenci ankietowani odzwierciedlają całą grupę studiujących danego rocznika.

⁴ Por. B. Bujala, W. Rakowski, *Transformacja gospodarcza jako wyzwanie dla szkolnictwa wyższego kształcącego na kierunku ochrona środowiska*, w: *Środowisko naturalne w warunkach polskiej transformacji*. Praca zbiorowa pod redakcją W. Rakowskiego, PWSOŚ, Radom 2004.

⁵ Por. *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna*. GUS, Warszawa, sierpień 2003 (NSP – maj 2002).

Wśród studiujących w PWSOŚ przeważają zdecydowanie mężczyźni⁶. Ich udział wśród rozpoczynających studia w 2003 r. wynosił 77%, podczas gdy w WSRL 37%, a na Wydziale Ekonomicznym Politechniki Radomskiej 35%. Istnieje więc znaczna różnica płci osób studiujących na kierunku ochrona środowiska i na kierunku ekonomia. Płeć studiujących może też w jakiś sposób determinować podjęcie i ocenę studiów.

Wśród studiujących mężczyzn na I semestrze udział kawalerów wynosił:

WSRL	–	82%,
WEPR	–	79%,
PWSOŚ	–	41%.

Zatem istnieją też między uczelniami duże różnice w stanie cywilnym studiujących mężczyzn. Można przypuszczać, iż częściej studenci płci męskiej PWSOŚ niż kierunku ekonomicznego podejmują studia ze względu na wykonywaną pracę i zarazem znajdują się w trudniejszej sytuacji, bo dochodzi im więcej obowiązków rodzinnych. Jeśli chodzi o kobiety, to udział panien wśród kobiet studiujących wynosił:

WSRL	–	34%,
WEPR	–	68%,
PWSOŚ	–	40%.

Z danych tych wynika jednoznacznie, że wśród studiujących w PWSOŚ przeważają osoby będące w związkach małżeńskich, na Politechnice osoby stanu wolnego, a w WSRL w Żyrardowie mniej więcej połowa jest w stanie wolnym, a połowa w związkach małżeńskich (tab. 1). Osoby studiujące

Tabela 1. Płeć i stan cywilny studentów (ankietowanych)

Wyszczególnienie	WSRL	WEPR	PWSOŚ
kawaler	33	30	50
panna	23	41	15
żonaty	6	7	70
zamężna	39	25	18
wdowiec	–	–	–
wdowa	1	1	1
rozwódziona	–	1	1
rozwidziona	2	2	2
konkubinat (M)	–	–	1
konkubinat (K)	2	1	–
brak danych	2	–	2
razem	108	108	161

⁶ Por. B. Bujala, Struktura demograficzna słuchaczy PWSOŚ, „Przegląd Naukowo-Dydaktyczny” PWSOŚ, tom VI, Radom 2002.

w PWSOŚ są starsze wiekiem niż w WSRL i w Politechnice Radomskiej. I tak co czwarty mężczyzna w PWSOŚ liczył 40 lat i więcej i co trzeci nie przekraczał 25 lat. Podczas gdy w WSRL nie było mężczyzn powyżej 40 lat, a 67% było w wieku do 25 lat. Na WEPR aż 79% mężczyzn nie przekroczyła 25 lat z tego najwięcej miało 19 lat, a więc podjęli studia po zdaniu matury (tab. 2).

Również kobiety rozpoczynające studia w 2003 r. w PWSOŚ były wiekiem starsze niż na kierunkach ekonomicznych. I tak udział kobiet w wieku do 25 lat i powyżej 40 lat w poszczególnych uczelniach wynosił (w % ogółu):

	do 25 lat	powyżej 40 lat
WSRL	43	10
WEPR	68	10
PWSOŚ	37	20

Tabela 2. Płeć i wiek respondentów rozpoczynających studia w roku akademickim 2003/04

Wiek (lat)	WSRL		WEPR		PWSOŚ	
	M	K	M	K	M	K
19 i 20	6	7	19	29	7	5
21	9	11	6	11	6	3
22	6	6	1	4	12	2
23	4	2	4	2	8	3
24	2	–	–	1	5	–
25	–	–	1	2	8	–
26	2	–	–	1	2	–
27	–	1	2	3	1	2
28	–	1	–	1	–	2
29	1	6	–	1	1	–
30	1	5	–	2	5	1
31	–	1	1	–	2	–
32	1	1	–	1	6	1
33	2	2	–	–	2	2
34	–	4	–	2	3	2
35	–	–	–	2	2	1
36	–	3	–	–	5	1
37	–	–	–	1	1	–
38	1	4	–	–	4	–
39	–	1	1	–	3	3
40	–	2	–	–	8	–
41	–	–	–	–	1	2
42	–	1	–	1	3	–
43	–	–	–	1	4	1
44	–	3	–	1	2	–
45 i więcej	–	6	–	4	11	4
brak danych	5	1	3	1	10	2
razem	40	68	38	70	122	37

Czyli zarówno studium mężczyźni, jak i kobiety w PWSOŚ są starsi niż w WSRL. Najmłodsze osoby podjęły studia na Wydziale Ekonomicznym Politechniki Radomskiej. Istnieje zatem związek między wiekiem a stanem cywilnym studium osób.

Typ miejscowości zamieszkania i aktywność zawodowa studentów

W przypadku studentów PWSOŚ i Politechniki więcej niż co trzecia osoba (37%) mieszka na wsi, podczas gdy ze studium w Żyrardowie na wsi mieszka 26%. Ze wsi proporcjonalnie wywodzi się tyle samo mężczyzn i kobiet studium w PWSOŚ i WSRL, natomiast na Wydziale Ekonomicznym względnie więcej ze wsi pochodzi kobiet (40%) niż mężczyzn (32%).

Tabela 3. Miejsce zamieszkania studentów

Charakter miejscowości	WSRL		WEPR		PWSOŚ	
	M	K	M	K	M	K
1. Warszawa	2	1	5	6	5	1
2. Inne miasto ponad 500 tys.	–	1	1	2	3	1
3. Miasto 100–500 tys.	–	3	9	19	19	8
4. Miasto 20–100 tys.	19	34	5	4	25	8
5. Miasto poniżej 20 tys.	7	11	6	11	23	6
6. Wieś	11	16	12	28	46	13
7. Brak danych	1	2	–	–	3	–
Razem	40	68	38	70	124	37

W PWSOŚ względnie dużo też osób studium wywodzi się z miast małych i średnich (tab. 3), podobnie jak w WSRL. Pomimo że w Warszawie rozwinięty jest wszechstronnie system szkolnictwa wyższego, to jednak ze względu na koszty studium, powiązania rodzinne i inne okoliczności niektórzy jej mieszkańcy jako miejsce studium wybierają Radom, a niekiedy nawet Żyrardów. Spośród studium następujący % nie pracował zawodowo:

	M	K	Razem
WSRL	20	23	22
WEPR	39	42	41
PWSOŚ	9	26	13

Czyli najwyższą aktywnością zawodową charakteryzują się studium PWSOŚ a najniższą WEPR. Jest to związane głównie z wiekiem osób studium

jących. Najwyższym wskaźnikiem bezrobocia charakteryzują się właśnie osoby młode.

Według Narodowego spisu ludności z maja 2002 r. wskaźnik bezrobocia w woj. mazowieckim w podziale na grupy wieku kształtował się następująco⁷:

15–24 lata	–	36,9%,
25–34 lata	–	17,0%,
35–44 lata	–	14,7%,
45–54 lata	–	13,9%,
55 i więcej lat	–	8,4%.

Z osób pracujących i studiujących w WSRL i PWSOŚ najwięcej znajdowało zatrudnienie w sektorze państwowym (łącznie z komunalnym i spółkami skarbu państwa). Ze studiujących w Politechnice najwięcej pracowało w sektorze prywatnym, a nieco mniej w państwowym (tab. 4). Znaczna część studiujących w PWSOŚ jest właścicielem lub współwłaścicielem firmy i jest to jedna z przyczyn podjęcia studiów, aby uzyskać tytuł inżyniera i zwiększyć swój prestiż w oczach klientów i być bardziej konkurencyjnym na rynku.

Tabela 4. Sektor zatrudnienia studentów

Sektor	WSRL		WEPR		PWSOŚ	
	M	K	M	K	M	K
1. Państwowy, komunalny	12	28	7	13	68	17
2. Spółdzielczy	1	7	1	2	4	–
3. Chałupnictwo, agencja	–	–	–	1	–	–
4. Prac. najemny w sektorze prywatnym	12	11	10	21	19	4
5. Właściciel lub współwłaściciel firmy	3	3	4	1	19	5
6. Indywidualne rolnictwo	3	–	1	–	–	–
7. Nie pracuje	8	15	15	28	11	9
8. Brak danych	1	4	–	4	1	2
Razem	40	68	38	70	122	37

Charakter uczelni i kierunku studiów w dużej mierze decyduje, kto podejmuje studia, jeżeli chodzi o wykonywany zawód (tab. 5). W PWSOŚ podejmują studia zarówno pracownicy umysłowi różnych kategorii, jak: leśnicy, strażacy, policjanci, właściciele firm. Na kierunkach ekonomicznych studiują głównie pracownicy umysłowi i bezrobotni, ale zdarzają się też, podobnie jak w PWSOŚ, wykwalifikowani pracownicy fizyczni, rolnicy.

⁷ Por. Raport z wyników spisów powszechnych. Woj. mazowieckie, GUS, Warszawa 2003, s. 57–58.

Tabela 5. Wykonywany zawód studentów

Zawód	WSRL		WEPR		PWSOŚ	
	M	K	M	K	M	K
1. Pracownik umysłowy	13	47	•	•	44	17
2. Pracownik wtkwalifikowany w zaw. tech.	9	–	•	•	16	2
3. Właściciel, współwłaściciel firmy	1	–	•	•	18	4
4. Wojsko, policja, straż	2	–	•	•	13	–
5. Rolnicy	3	–	•	•	1	–
6. Leśnicy	–	–	•	•	11	–
7. Bezrobotny, emeryt, rencista	10	15	•	•	13	7
	–	–	•	•	2	1
8. Inne zawody	–	1	•	•	–	4
9. Brak danych	2	5	•	•	4	2
Razem	40	68	•	•	122	37

• – brak danych

Tabela 6. Źródło dochodów studentów

Źródło utrzymania	WSRL		WEPR		PWSOŚ	
	M	K	M	K	M	K
1. Praca fizyczna na pełnym etacie	13	11	5	8	38	6
2. Praca umysłowa na pełnym etacie	11	37	10	24	50	15
3. Zasiłek macierzyński, wychowawczy	–	1	–	–	–	2
4. Na części etatu	1	2	2	3	2	2
5. Zlecenie	2	–	–	3	2	–
6. Własny biznes	1	1	4	1	16	4
7. Gospodarstwo rolne	2	–	1	–	2	–
8. Na utrzymaniu rodziców, współmałżonka	6	11	13	27	9	6
9. Zasiłek dla bezrobotnych	1	–	–	–	1	1
10. Zasiłek pomocy społecznej	–	–	–	1	–	–
11. Renta, emerytura	2	3	–	1	1	1
12. Inne źródła	–	–	2	–	–	–
13. Brak danych	1	2	1	2	1	–
Razem	40	68	38	70	122	37

Zawód i praca zapewniają źródło dochodów osobom studiującym. Najważniejszym źródłem dochodów studiujących zaocznie jest praca umysłowa na etacie lub też praca fizyczna (tab. 6), a w przypadku PWSOŚ również prowadzenie własnej firmy. Znacząca jednak liczba studiujących, zwłaszcza na Wydziale Ekonomicznym Politechniki Radomskiej pozostaje na utrzymaniu rodziców (37%).

Pochodzenie społeczne studentów

Przez to pojęcie w niniejszym opracowaniu będziemy rozumieli wykształcenie rodziców i przynależność rodziców oraz dziadków do odpowiedniej grupy społeczno-zawodowej.

Względnie najwyższy poziom wykształcenia reprezentują rodzice studentów Politechniki, następnie PWSOŚ. Rodzice studentów Politechniki są najmłodszy, a wraz z obniżaniem się wieku rodziców wzrasta ich poziom wykształcenia. Z dwojga rodziców względnie wyższy poziom wykształcenia reprezentują matki studentów (tab. 7), co jest zgodne z sytuacją ogólnopolską⁸. Należy dodać, iż rodzice studentów z naboru 2003/2004 reprezentują niższy poziom wykształcenia niż rodzice słuchaczy przyjętych do PWSOŚ w 1999/2000 roku⁹.

Jeżeli przyjąć, iż rodzice studiujących liczą powyżej 40 lat, to w Polsce odsetek osób posiadających wyższe i średnie wykształcenie był porównywalny z rodzicami słuchaczy przyjętych na studia w 2003 r., co prezentują poniższe dane (% osób w Polsce z wyższym i średnim wykształceniem wg wieku w 2002 r.):

wiek	wyższe	średnie
20–24 lata	6,1	62,2
25–29	20,6	33,3
30–34	16,2	31,9
35–39	13,7	32,7
40–44	11,8	33,0
45–49	11,4	31,9
50–54	11,3	30,4
55–59	11,6	26,3
60–64	9,9	23,3
65–69	8,2	23,3
70–74	6,6	17,9
75–79	4,9	14,8
80–84	3,4	12,8
85–89	2,9	11,1
90–94	3,1	10,1
95 i więcej	2,7	9,3

⁸ Por. Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna, NSP 2002, GUS, Warszawa, sierpień 2003.

⁹ Witold Rakowski, Aktywność zawodowa ... op. cit.

Tabela 7. Wykształcenie rodziców studentów (w %)

Wykształcenie	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
a) ojca									
wyższe	5	5	5	11	7	8	8	6	8
pomaturalne	3	5	4	16	7	10	8	6	8
średnie	23	20	21	29	16	20	32	28	31
zasadnicze zawodowe	61	48	53	39	53	48	40	34	38
podstawowe	8	20	15	5	17	14	12	26	15
poniżej podstawowego	–	2	2	–	–	–	–	–	–
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
b) matki									
wyższe	10	3	6	13	9	10	11	8	10
pomaturalne	13	6	9	16	10	12	9	6	8
średnie	41	36	38	42	26	30	35	31	34
zasadnicze zawodowe	31	35	33	26	37	36	26	17	24
podstawowe	5	17	12	3	18	12	19	36	23
poniżej podstawowego	–	3	2	–	–	–	–	2	1
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Z poziomem wykształcenia wiąże się przynależność do odpowiedniej grupy społeczno-zawodowej rodziców i dziadków studentów (tab. 8). Mniej więcej co dziesiąty rodzic studenta PWSOŚ i WEPR zaliczał się do inteligencji i co piąty do pracowników biurowych. Powyżej 40% ojców studentów PWSOŚ i WEPR i ponad połowa ojców studentów WSRL była robotnikami i od 23% w PWSOŚ do 28% WEPR było rolnikami.

Jeśli chodzi o matki studentów, to więcej ich niż ojców należało do inteligencji i pracowników biurowych, a mniej do robotników. Matki studentów WEPR i PWSOŚ częściej były zaliczane do inteligencji i pracowników biurowych niż matki studentów WSRL, gdzie wysoki ich odsetek należał do robotników. Porównując ogólnie poziom kwalifikacji społecznych rodziców studentów najwyżej należy ocenić rodziców studentów WEPR, następnie nieco tylko niżej rodziców studentów PWSOŚ, a znacznie niżej rodziców studentów WSRL. Dziadkowie i babcie studentów w większości byli rolnikami. Dotyczy to studentów wszystkich trzech wymienionych szkół. Również przynależność do inteligencji i pracowników biurowych dziadków i babć studentów była porównywalna. Różnice dotyczyły natomiast w zakresie przynależności do robotników (najwyższa studentów WSRL) i rzemieślników (najwyższa PWSOŚ).

Z analizy przynależności do poszczególnych grup społeczno-zawodowych rodziców i dziadków studentów wynika, że małe różnice występowały między studentami badanych uczelni w przynależności między dziadkami.

Tabela 8. Przynależność do grupy społeczno-zawodowej rodziców i dziadków studentów (w %)

Grupa społeczno-zawodowa	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
a) ojca									
inteligencja	3	2	2	12	9	10	10	6	9
pracownik biurowy	8	11	10	9	6	7	19	23	20
robotnik	62	51	55	41	51	48	43	42	43
rolnik	22	27	25	26	29	28	23	23	23
rzemieślnik	5	8	7	9	4	5	4	6	5
inne	–	1	1	3	1	2	1	–	–
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
b) matki									
inteligencja	5	5	5	18	9	12	13	5	11
pracownik biurowy	24	24	24	29	20	23	22	23	22
robotnik	45	38	40	21	38	32	28	26	27
rolnik	24	21	22	21	30	27	22	26	23
rzemieślnik	2	5	4	8	–	3	3	–	2
inne	–	7	5	3	3	3	12	20	15
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
c) dziadka									
inteligencja	3	–	1	3	6	5	3	3	3
pracownik biurowy	6	3	4	15	3	7	7	–	5
robotnik	33	38	36	15	31	26	28	38	29
rolnik	50	52	52	61	55	57	57	43	55
rzemieślnik	3	3	3	6	5	5	5	16	8
inne	5	4	4	–	–	–	–	–	–
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
d) babki									
inteligencja	3	–	1	–	3	2	3	–	2
pracownik biurowy	6	5	5	12	4	7	3	3	3
robotnik	28	28	28	9	30	23	24	24	24
rolnik	50	48	49	65	51	55	50	52	51
rzemieślnik	3	3	3	9	–	3	4	–	2
inne	10	16	14	6	12	10	16	21	18
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Różnice się pogłębiły między rodzicami. Czyli awans społeczno-zawodowy rodziców studentów PWSOŚ i WEPR odbywał się szybciej niż rodziców studentów WSRL. Dlaczego takie zjawisko zachodziło, trudno jest jednoznacznie odpowiedzieć. Można domniemywać, że utrudniona była dostępność do szkolnictwa średniego i wyższego mieszkańców pasma żyrardowskiego i zbyt niskie były ambicje dziadków studentów WSRL w zakresie kształcenia swoich dzieci.

Przyczyny podejmowania studiów

Sledząc poziom wykształcenia poszczególnych generacji na świecie i w Polsce można dojść do wniosku, że każda następną populacją charakteryzuje się względnie wyższym poziomem wykształcenia. Jakie jest więc indywidualne uzasadnienie podejmowania studiów? Z ogólnospołecznego punktu widzenia uzasadnienie jest bardziej proste. Mianowicie postęp techniczno-technologiczny i społeczno-ekonomiczny jest możliwy, kiedy ludzie się kształcą i twórczo pracują przyczyniając się do większej wydajności pracy. Społeczeństwa lepiej wykształcone są też bardziej konkurencyjne na rynku pracy i pod względem gospodarczym na międzynarodowym rynku dóbr. Natomiast z indywidualnego punktu widzenia nie zawsze w warunkach polskich wyższy poziom wykształcenia zwiększa konkurencyjność na rynku pracy. Niemniej jednak daje większą szansę znalezienia pracy i łatwiejsze adaptowanie się do zmieniających się wymogów¹⁰. Przypatrzmy się zatem, jak uzasadniają podjęcie nauki słuchacze trzech uczelni. Wszyscy studenci jako bardzo ważną przyczynę podjęcia studiów podają zwiększenie szansy awansu zawodowego, a z tym wiąże się podwyższenie dochodów i poprawa warunków życia. Na te dwie przyczyny w większym stopniu wskazują studenci WEPR i WSRL niż studenci PWSOŚ, wśród których jest niski odsetek bezrobotnych. Te dwie przyczyny są też ważne dla więcej niż co czwartego studiumującego. W sumie jako przyczynę bardzo i ważną podjęcia studiów jako nadziei na awans zawodowy wskazywało od 86% studentów PWSOŚ do 93% pozostałych dwóch szkół i nadziei na poprawę warunków życia od 87% (PWSOŚ) do 97% (WEPR). Jednocześnie spełnienie tych dwóch oczekiwań jest możliwe poprzez uniknięcie bezrobocia, na które wskazywało od 74% osób w PWSOŚ do 89% WEPR jako przyczynę bardzo ważną i ważną, przy czym dla studentów kierunku ekonomicznego była to przyczyna bardziej ważna niż ważna, odwrotnie niż dla słuchaczy PWSOŚ. Dla studentów PWSOŚ „studia podnoszą mój prestiż” jako przyczyna bardzo ważna i ważna miała większe znaczenie niż „chęć uniknięcia bezrobocia”, ponieważ – jak to wcześniej sygnalizowano – wśród tych studentów jest niskie bezrobocie, a ponadto są to studenci przeciętnie starsi od studiumujących na kierunku ekonomia i dla nich prestiż w środowisku lokalnym (w miejscu pracy) odgrywa bardzo ważną rolę. Oczywiście jest on też ważny dla studiumujących w WSRL, ale bardziej dla słuchaczy WEPR. W pozostałych pięciu przyczynach wymienionych w tab. 9 w odpowiedziach zdecydowanie przeważają wskazania ważne nad bardzo

¹⁰ Por. S. Kostrubiec, I. Skrzypczak, Szkolnictwo wyższe w Polsce w świetle statystyki publicznej, w: *Studia i materiały*, zeszyt I, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, SGH, Warszawa 2001.

ważnymi, a odsetek słuchaczy podających daną przyczynę jako bardzo ważną nie przekraczał 22%. Nieco więcej niż dla połowy studiujących studia sprawiają przyjemność, ale jest to tylko ważna przyczyna, a tylko dla niektórych (od 11% PWSOŚ do 22% WEPR) jako bardzo ważna. Ważniejszą rolę odgrywa jednak przyczyna „studia są okazją do poznania ciekawych ludzi”, na którą wskazywało od 50% PWSOŚ do 64% WEPR jako ważną i jako bardzo ważną od 18% (PWSOŚ) do 22% słuchaczy. Dla znacznej części studiujących ważną przyczyną kontynuowania nauki to przedłużenie młodości i odrywanie się od codziennych nudnych spraw. Natomiast minimalne znaczenie odgrywa przymus, czy też zachęcanie rodziców.

Tabela 9. Uzasadnienie podjęcia studiów i studiowania

Przyczyna studiowania	WSRL	WEPR	PWSOŚ
1. Ukończenie studiów zwiększa szanse:			
a) awansu społecznego			
bardzo ważne ^{*)}	63	69	51
ważne	30	24	35
b) poprawy warunków życia			
bardzo ważne	55	69	48
ważne	39	28	39
2. Chęć uniknięcia bezrobocia			
bardzo ważne	56	68	34
ważne	32	21	40
3. Studia podnoszą mój prestiż			
bardzo ważne	35	48	36
ważne	56	44	37
4. Studia sprawiają mi przyjemność			
bardzo ważne	19	22	11
ważne	52	54	53
5. Studiuję, bo chcą tego rodzice			
bardzo ważne	3	6	1
ważne	12	54	8
6. Studia przedłużają moją młodość			
bardzo ważne	20	22	15
ważne	30	29	18
7. Studia są okazją do poznania ciekawych ludzi			
bardzo ważne	22	22	18
ważne	56	64	50
8. Studia odrywają mnie od codziennych nudnych spraw			
bardzo ważne	13	12	4
ważne	33	34	19

*) % studentów wskazujących jako bardzo ważne i ważne, pozostały odsetek uzupełniamy do 100 wskazywał jako mało ważne i nieważne.

Z powyższej analizy przyczyn studiowania wynika więc, że podjęcie nauki w trybie zaocznym w szkole wyższej w zdecydowanej większości nie jest przypadkowe. Używam tu słowa „przyczyna”, a tymczasem są to raczej motywacje wynikające z głębszych przemyśleń. Skoro dla więcej niż 64% studiujących nauka sprawia przyjemność, można żywić nadzieję, że studia I stopnia są wstępem do kontynuowania ich na wyższych poziomach. Dlatego należy przyjąć jako pewnik, że jednak studia są nie tylko szansą, ale gwarantują poprawę warunków życia.

Przyczyny wyboru szkoły

Nie jest łatwo odpowiedzieć nie tylko dlaczego ludzie podejmują studia, ale też dlaczego wybierają tę szkołę, a nie inną. Badania ankietowe pozwalają częściowo udzielić odpowiedzi, przy czym przyczyny uzasadnienia wyboru szkoły są bardzo zróżnicowane.

I tak dla studiujących w PWSOŚ najważniejszą przyczyną wyboru szkoły były zainteresowania, w następnej kolejności były: (2) opinia znajomych o tej szkole, że warto tam podjąć studia, (3) dobra opinia szkoły i na równi (3) swoje potrzeby w zakresie wykonywanej pracy zawodowej. Na te 4 przyczyny, częściowo uzupełniające się, wskazywało od 49% do 58% słuchaczy, przy czym największa rozbieżność w wypowiedziach między mężczyznami a kobietami istniała w zakresie „swoich potrzeb w dziedzinie wykonywanej pracy zawodowej” (ważniejsze dla mężczyzn), a całkowita zbieżność w wypowiedziach mężczyzn i kobiet była w zakresie „dobrej opinii szkoły”.

„Łatwość uzyskania dobrej pracy po skończeniu szkoły” i „bliskim położeniem szkoły” uzasadniał wybór szkoły co czwarty słuchacz PWSOŚ. Inne przyczyny były mało znaczące. Niemniej jednak widać, że wybór szkoły uzasadniony był kilkoma przyczynami, ale najmniejsze znaczenie odgrywa „wiedza na temat dobrych zarobków po ukończeniu studiów” i chęć „pracy w banku”. Tymczasem właśnie osoby po kierunku ochrona środowiska winne znajdować także pracę w bankach, które udzielają kredytów na przedsięwzięcia inwestycyjne, w tym także związane z ochroną środowiska naturalnego. Każde przecież przedsięwzięcie inwestycyjne przyczynia się do dewastacji środowiska naturalnego i chodzi o to, by samo wykonawstwo inwestycji, a potem eksploatacja obiektu jak najmniej oddziaływała ujemnie na środowisko naturalne. Oceny tego oddziaływania powinni dokonywać fachowcy znający się na środowisku naturalnym. Dlatego przebieg realizacji inwestycji winien być także oceniany przez fachowców z banku znających się na ochronie środowiska naturalnego, aby wcześniej zapobiegać niepożądanym skutkom dewastacji. Brak chęci pracy w banku wśród studiujących w PWSOŚ wynika

z tego, że są to osoby pracujące w różnych zakładach, dążący do kontynuowania pracy, a studia i ich ukończenie umocni ich pozycję zawodową.

Osoby, które podjęły studia w 2003 r. na Wydziale Ekonomicznym Politechniki Radomskiej wybór szkoły uzasadniają głównie dobrą opinią uczelni (więcej niż połowa osób wskazywała tę przyczynę), a w następnej kolejności znajdują się „zainteresowania”, „swoje potrzeby w zakresie wykonywanej pracy zawodowej” i „łatwość uzyskania dobrej pracy”. W dalszej kolejności (mniej niż co czwarty wypowiedający się) jako uzasadnienie wyboru znajdowało się „bliskie położenie uczelni względem miejsca zamieszkania” i „opinia znajomych”. Również „praca we własnym biznesie” (prawie co piąta osoba) odgrywała ważną rolę studiowania na Politechnice. Ponadto niektóre osoby (co ósma) uzasadniały to chęcią pracy w handlu lub w banku (co dziesiąta).

Wreszcie w WSRL w Żyrardowie najwięcej osób uzasadniało wybór studiów „bliskim położeniem uczelni”. Różnica między pierwszym wskazaniem a drugim (opinia znajomych) wynosiła aż 30 punktów (tab. 10). Na trzecim miejscu znalazły się „własne potrzeby w zakresie wykonywanej pracy”, na czwartym „zainteresowania”, na piątym „łatwość uzyskania dobrej pracy” a dopiero na szóstym „dobra opinia szkoły”. W WSRL z jednej strony bardzo dużo osób uzasadnia podjęcie studiów bliskością położenia szkoły, co jest bardzo ważne dla osób wywodzących się ze środowisk społecznie zaniedbanych, zaś z drugiej strony wskazywano na wiele innych przyczyn, między innymi chęcią pracy w banku.

Tabela 10. Przyczyny wyboru szkoły w 2003 r. przez studentów (% wskazujących daną przyczynę)

Przyczyna	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
1. Opinia znajomych	44	46	45	16	27	23	52	57	53
2. Dobra opinia szkoły	28	22	25	58	57	57	49	49	49
3. Tradycja rodzinna	3	1	2	5	6	6	4	5	4
4. Zainteresowania	28	31	30	32	44	40	60	54	58
5. Wiedza nt. dobrych zarobków po ukończeniu studiów	–	3	2	–	–	–	3	3	3
6. Łatwość uzyskania dobrej pracy	28	30	29	32	37	35	20	32	24
7. Swoje potrzeby w zakresie wykonywanej pracy	21	42	34	34	40	38	53	35	49
8. Chęć pracy w banku	10	13	12	3	14	10	–	–	–
9. Chęć pracy we wł. biznesie	26	3	11	24	14	18	4	14	6
10. Chęć pracy w handlu	13	6	8	16	11	13	4	3	4
11. Bliskie położenie uczelni	67	79	75	26	21	23	23	30	24
12. Inne względy	3	18	12	8	6	6	3	8	4

Istnieje pewna, a niekiedy poważna różnica we wskazaniu przyczyn wyboru uczelni między mężczyznami a kobietami w poszczególnych szkołach. Dotyczą one jednak tych przyczyn, na które wskazywała niewielka liczba osób. A więc zakłócenia te istniały głównie na skutek przypadku. W sprawach zasadniczych istniała zgodność poglądów. Zatem w uzasadnieniu przyczyn studiowania i uzasadnienia opinii dotyczącej wyboru szkoły nie ma większych różnic między mężczyznami a kobietami.

Ocena studiów po I semestrze

Dla większości słuchaczy studia na trzech analizowanych uczelniach dają zadowolenie, są oceniane jako ciekawe i dają pożyteczne wiadomości. W odpowiedzi na te 3 pytania najwięcej wskazań na „tak” pochodziło od studiujących w PWSOŚ, a najmniej w WSRL (tab. 11). Ale jednocześnie najwięcej studentów WSRL wskazywało, że ma ulubionego wykładowcę i że w tej szkole stawia się nadmierne wymagania. Studia pozwoliły też studentom nawiązać korzystne kontakty. Jest to bardzo ważny problem, ponieważ część studentów posiadających pracę może ułatwić znalezienie pracy dla osób poszukujących. Studia są więc okazją do poznania nowych osób i znalezienia przyjaciół. Zdaniem połowy studiujących na studiach występują treści, które w ich opinii są zbędne, ponadto zdarza się też słabe przygotowanie prowadzących zajęcia. Wreszcie część słuchaczy, zwłaszcza na kierunku ekonomicznym, żałuje w ogóle wyboru uczelni. Oczywiście ocena studiów po I semestrze nie w pełni odzwierciedla rzeczywi-

Tabela 11. Ocena studiów po I semestrze (% twierdzących tak)

Wyszczególnienie	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
1. Czy studia dają zadowolenie?	50	64	59	61	72	68	64	71	66
2. Czy są ciekawe?	67	72	70	66	77	73	82	82	82
3. Czy dają pożyteczne informacje?	76	78	77	74	91	85	85	88	85
4. Czy pozwoliły nawiązać korzystne kontakty?	63	52	56	55	69	64	50	39	47
5. Czy występują treści, które wydają się zbędne?	66	52	57	45	48	47	56	47	55
6. Czy zdarza się słabe przygotowanie prowadzących zajęcia?	27	23	24	26	24	25	12	10	12
7. Czy stawia się nadmierne wymagania?	47	46	47	34	29	31	30	24	29
8. Czy ma P. ulubionego wykładowcę?	67	67	67	51	66	61	61	69	63
9. Czy żałuje P. wyboru studiów na swojej uczelni?	22	20	20	32	16	22	9	9	9

stość, niemniej jednak sam fakt przewagi odpowiedzi pozytywnych nad krytycznymi świadczy, że studiowanie satysfakcjonuje słuchaczy i już po I semestrze nieco inaczej postrzegają świat i otoczenie, w którym żyją.

Podkreślić należy, że nie ma właściwie większych różnic w wypowiedziach na poszczególne zagadnienia między mężczyznami a kobietami. Bardziej jednak studia cenią sobie kobiety, o czym świadczy więcej odpowiedzi pozytywnych od kobiet niż od mężczyzn dotyczących zadowolenia ze studiów, że są ciekawe i dają pożyteczne wiadomości.

Koszty i źródła finansowania studiów

Z danych zawartych w tab. 12 wynika, że największe koszty ogólne związane ze studiami ponoszą słuchacze PWSOŚ, gdzie najwyższe jest czenie, a ponadto duża część studentów wywodzi się z odległych miejscowości.

Tabela 12. Koszty ogólne studiów (miesięcznie)

Kwota w zł	WSRL	WEPR	PWSOŚ
	Liczba osób		
251–300	66	–	–
301–400	29	55	61
401–500	10	29	66
501–600	2	14	18
601–700	–	5	8
701–800	–	3	3
801–900	–	–	–
901 i więcej	–	1	4
razem	107	107	161
w tym koszty przejazdów, zakwaterowania			
nie dotyczy	44	13	1
poniżej 20	23	7	7
21–50	11	24	22
51–100	15	28	34
101–150	3	8	26
151–200	9	15	38
201–250	–	3	6
251–300	2	4	14
301–400	–	2	6
401–500	–	2	3
501–600	–	–	0
601–700	–	–	1
701–800	–	–	0
801–900	–	–	0
powyżej 900	–	–	3
razem	107	106	161

Zdecydowanie najniższe koszty ponoszą studenci WSRL. W tej szkole więcej niż połowa słuchaczy ponosi koszty w wysokości 251–300 zł miesięcznie, podczas gdy w pozostałych szkołach opłaty najniższe wynoszą powyżej 300 zł. W PWSOŚ najwięcej studentów (41%) ponosi opłaty związane ze studiowaniem w wysokości 401–500 zł, na WEPR w wysokości 301–400 zł (51% studentów). Niektóre osoby studiujące w PWSOŚ i na WEPR ponoszą koszty związane ze studiami nawet powyżej 600 zł miesięcznie. Takich kosztów nie ponosi żaden student WSRL, ponadto 41% studentów tej szkoły nie ponosi kosztów związanych z przejazdem i noclegami, podczas gdy nie ma prawie takich studiujących w PWSOŚ. Można w zaokrągleniu szacować, że osoba studiująca w WSRL przez cały trzyletni okres studiów, włącznie z opłatami za egzamin końcowy dyplomowy musi wydać około 12 tys. zł, na Politechnice ok. 15 000 zł, to w PWSOŚ koszty trzyletnich studiów kształtują się w granicach 17 000–20 000 zł. Studia inżynierskie są droższe, ponieważ wyższe są koszty kształcenia związane z wyposażeniem laboratoriów i muszą być mniejsze grupy ćwiczeniowe (do tego dochodzą wyższe koszty dojazdów, zakwaterowanie, bo większość studentów jest zamiejscowych).

Ponosząc takie opłaty związane ze studiami absolwenci pragnęliby aby w przyszłości koszty te z nadwyżką zostały zrekompensowane poprzez zwiększenie dochodów. Można założyć, że osoby młodsze mają większe szanse nie tylko na rekompensatę tych kosztów, ale także na uzyskanie znacznej nadwyżki.

Tabela 13. Źródła finansowania studiów

Źródła	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
1. Własne dochody	61	71	68	38	48	45	78	57	72
2. Dochody rodziców	32	13	19	50	39	43	20	24	21
3. Dochody innych członków rodziny	–	6	4	2	8	6	1	13	4
4. Pracodawca	2	6	5	7	3	4	1	4	2
5. Inne dochody	5	4	4	3	2	2	–	2	1
razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

W PWSOŚ i w WSRL zdecydowana większość słuchaczy koszty studiów pokrywa z własnych dochodów, natomiast studenci WEPR mniej więcej w takich samych proporcjach koszty studiów pokrywają z własnych dochodów i z dochodów rodziców (tab. 13), ponieważ, jak już wcześniej nadmieniano, wysoki odsetek studiujących nie pracuje. Zdarza się również, że nawet

niektórzy pracodawcy pokrywają koszty czesnego. Większość pracodawców – zdaniem słuchaczy – odnosi się pozytywnie do studiów swoich pracowników (tab. 14).

Tabela 14. Stosunek pracodawcy do studiów

Stosunek	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
Pozytywny	76	72	73	65	84	78	66	67	67
Negatywny	–	10	6	17	–	6	6	–	5
Obojętny	24	18	21	18	16	16	28	33	28
razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Dochody studiujących i członków ich rodzin

Miesięczne dochody netto osób studiujących są bardzo zróżnicowane w poszczególnych szkołach i kształtują się od 200 do powyżej 10 000 zł. W PWSOŚ najwięcej osób osiągało w 2004 r. miesięczne dochody netto od 1501 do 2000 zł i następnie od 1251 do 1500 zł. W WSRL najwięcej studiujących miało dochody w wysokości 1251 do 1500 zł, a następnie od 901 do 1000 zł i nieco mniej od 1501 do 2000 zł. Spośród studiujących na Politechnice najwięcej osób miało dochody w wysokości 1501–2000 zł. Należy jednak nadmienić, iż właśnie na Politechnice najwięcej było studiujących, którzy nie mieli własnych dochodów z pracy, a najmniej takich osób było w PWSOŚ.

Jeśli chodzi o członków rodziny osób studiujących (współmałżonków, rodziców), to w PWSOŚ i w pozostałych dwóch szkołach najwięcej było osób posiadających dochody miesięczne netto w wysokości 1251–2000 zł. Łącznie dochody rodzin najczęściej zamykały się w kwotach 1251–5000 zł (tab. 15).

Klasyfikując dochody rodzin w 4 grupy wysokości następujący ich odsetek zamykał się w przedziałach:

w zł miesięcznie	WSRL	WEPR	PWSOŚ
do 2000	6,3	6,6	3,9
1001–2000	26,6	33,7	25,0
2001–5000	51,9	38,0	57,8
5001 i więcej	15,2	21,7	13,3
razem	100,0	100,0	100,0

Z zestawienia tego widać, iż największe różnice w dochodach istniały w rodzinach studiujących na Politechnice, zaś najmniejsze były w rodzinach

studiujących w PWSOŚ i były bardzo zbliżone do proporcji dochodów studiujących w WSRL.

Tabela 15. Liczba osób według wysokości dochodów netto miesięcznie w 2003 r.

Dochody w zł	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
201–300	1	2	–	1	–	–	2	0	0
301–400	3	0	–	1	–	–	1	2	0
401–500	7	2	1	6	–	–	7	4	1
501–600	8	2	1	4	2	–	4	1	0
601–700	–	2	–	3	2	–	2	3	0
701–800	2	3	1	4	1	–	10	9	1
801–900	3	1	–	4	–	1	6	2	0
901–1000	11	7	2	6	10	5	10	11	3
1001–1250	6	1	1	5	7	6	12	8	3
1251–1500	15	15	10	4	10	5	21	20	9
1501–2000	9	15	10	9	19	20	23	22	20
2001–2500	5	7	15	2	4	11	6	6	17
2501–3000	1	8	9	3	9	8	7	11	24
3001–4000	4	3	10	1	10	11	5	5	21
4001–5000	1	3	7	2	4	5	2	4	12
5001–6000	0	1	4	0	5	6	0	1	5
6001–7000	0	1	1	0	–	4	1	0	2
7001–8000	1	1	3	0	2	3	1	0	2
8001–9000	0	0	–	0	1	2	0	0	1
9001–10 000	0	0	3	0	0	–	2	3	2
10 001 i więcej	1	0	1	1	2	5	2	2	5
razem	78	74	79	56	88	92	124	114	128
nie dotyczy	16	8	–	43	5	–	17	16	–
brak danych	14	26	29	9	15	16	20	31	33
ogółem	108	108	108	108	108	108	161	161	161

A – dochody osób studiujących

B – dochody członków rodziny osób studiujących (rodziców, współmałżonków)

C – łączne dochody całej rodziny

Ze względu jednak na fakt, że przeciętna liczba osób w rodzinach była zróżnicowana, to przeciętny dochód miesięczny netto w poszczególnych rodzinach przypadający na 1 osobę kształtował się jak niżej:

WSRL – 874 zł,

WEPR – 836 zł,

PWSOŚ – 984 zł.

Dotyczy to oczywiście osób, które podały wysokość dochodów. Przyjmując nawet, że istnieje ogólna tendencja do zaniżania swoich dochodów

i że część uzyskiwanych dochodów w ogóle jest zapominana, to jednak najwyższe dochody uzyskują rodziny studentów pobierających naukę w PWSOŚ, a najniższe w Politechnice gdzie też przeciętna liczba osób w rodzinie jest najwyższa (4,46 osób a w PWSOŚ 3,92, w WSRL 3,88), ponieważ i najmłodszy są studenci i więcej jest dzieci do 18 lat w rodzinie (1,19, podczas gdy w PWSOŚ 1,02, w WSRL 0,88) i najniższa jest aktywność zawodowa członków rodzin. Miesięczna różnica w wysokości dochodów na 1 osobę w rodzinie między PWSOŚ a Politechniką wynosiła 148 zł, co daje rocznie około 1800 zł, a więc pozwala pokryć wyższe koszty studiów w tej szkole i lepiej zaspokoić potrzeby rodzin, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu. Należy dodać, że współmałżonkowie osób studiujących w PWSOŚ charakteryzują się względnie najwyższym poziomem wykształcenia, bo aż 36% posiada ukończone studia, podczas gdy w WSRL tylko 14% i odpowiednio poniżej szkoły średniej w PWSOŚ 5% w WSRL 36%. Z poziomem wykształcenia wiąże się wysokość płac. Na korzyść studentów WSRL przemawia położenie Żyrardowa blisko Warszawy, gdzie znaczny odsetek pracuje. Z kolei wysokość płac w Warszawie jest najwyższa w Polsce, dlatego przeciętny dochód w rodzinach studenckich w WSRL nie odbiega znacznie od dochodu studentów PWSOŚ. Skoro poruszono tu problem dochodów, warto jeszcze wspomnieć o dochodach postulowanych przez studentów, jakie są niezbędne, aby zaspokoić podstawowe potrzeby rodziny (tab. 16). Otóż okazuje się, że tak, jak w dochodach otrzymywanych postulowane również oscylują w granicach 1251–5000 zł (od 83% w WEPR do 89% w PWSOŚ). W stosunku do dochodów otrzymywanych nastąpiło przesunięcie postulowanych w dół. Przykładowo wśród studiujących w PWSOŚ było 17 rodzin z dochodami powyżej 5000 zł, a w postulowanych odpowiednio 4 rodziny. W WSRL było 12 rodzin powyżej 5000 zł, w postulowanych dochodach 3 rodziny, na Politechnice 20 rodzin w otrzymywanych i 2 rodziny w postulowanych.

Czyli dochody otrzymywane przez rodziny, w których osoby studiuje są na tyle wysokie, że pozwalają w pełni zaspokajać bieżące potrzeby. Świadczy o tym odpowiedzi na co wystarcza otrzymywany dochód w rodzinie. Otóż wystarcza na wszystko bez specjalnych ograniczeń dla 14% rodzin PWSOŚ i dla 10% rodzin WSRL i WEPR. Dalsze 61% rodzin PWSOS i 62% pozostałych dwóch szkół żyje oszczędnie, ale wystarcza na zaspokojenie podstawowych potrzeb oraz 21% rodzin PWSOS i WEPR, a 15% WSRL żyje bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy. W sumie więc 96% rodzin z osobą studiującą w PWSOS, 87% w WSRL i 93% WEPR dochód wystarcza na zaspokojenie podstawowych potrzeb i na oszczędzanie, a tylko 4% w PWSOŚ, 7% WEPR i 13% WSRL nie jest w stanie zaspokajać podstawowych potrzeb i musi ograniczać nawet wydatki na jedzenie. Te rodziny winny być objęte szczególną troską przez władze uczelni.

Tabela 16. Miesięczna kwota pieniędzy niezbędna rodzinie na zaspokojenie podstawowych potrzeb

Kwota	WSRL	WEPR	PWSOŚ
	Liczba rodzin		
301–400	–	1	–
401–500	1	1	1
501–600	–	0	–
601–700	1	0	1
701–800	1	4	0
801–900	1	0	0
901–1000	5	8	10
1001–1250	2	2	0
1251–1500	11	13	16
1501–2000	21	29	36
2001–2500	14	8	26
2501–3000	16	18	31
3001–4000	12	13	19
4001–5000	10	7	10
5001–6000	2	2	1
6001–7000	–	0	1
7001–8000	–	0	1
8001–9000	–	0	0
9001–10 000	1	0	0
10 001 i więcej	–	0	1
razem	98	106	155
brak danych	10	2	6

Na pytanie w ankiecie, czy student uważa swoją rodzinę za biedną otrzymano następujące odpowiedzi (w %):

	WSRL	WEPR	PWSOŚ
nie, w ogóle nie	34	46	57
tak, całkowicie	2	2	1
tak, ale tylko pod niektórymi względami	64	52	42
razem	100	100	100

czyli w tych wypowiedziach wypadły znowu najgorzej rodziny z osobą studiującą w WSRL.

Przypatrzmy się jeszcze ocenie sytuacji materialnej rodziny dokonanej przez samych studentów (tab. 17).

Otóż z wypowiedzi studentów PWSOŚ i WEPR wynika, że ich rodzinom lepiej się powodzi niż rodzinom z osobą studiującą w WSRL, wśród których nie ma takich, którym materialnie powodzi się bardzo dobrze i mniej jest takich, którym powodzi się dobrze, natomiast są też takie rodziny, którym powodzi się również bardzo źle, przy czym nie widać tu większych różnic

Tabela 17. Ocena sytuacji materialnej rodziny

Ocena	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
bardzo dobra	–	–	–	8	1	4	4	0	3
dobra	26	27	26	46	34	38	32	32	32
średnia	64	66	65	41	54	50	59	59	59
zła	5	6	6	5	11	8	5	8	6
bardzo zła	5	1	3	–	–	–	–	–	–
razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

w samoocenie mężczyzn i kobiet. Wreszcie w świetle odpowiedzi studentów w ostatnich 3 latach zauważa się poprawę sytuacji materialno-dochodowej swojej rodziny od 16% studiujących w PWSOŚ do 21% na Politechnice (tab. 18), a nie zauważa tych zmian (wypowiedzi „trudno określić” i „bez zmian” połączone) od 44% studentów WSRL do 52% PWSOS, a dalsze od 31% studentów WEPR do 39% WSRL uważa, że nastąpiło pogorszenie.

Tabela 18. Czy nastąpiła w ostatnich 3 latach poprawa sytuacji materialno-dochodowej rodziny

Treść	WSRL			WEPR			PWSOŚ		
	M	K	R	M	K	R	M	K	R
tak	16	18	17	24	19	21	18	11	16
nie	34	42	39	24	35	31	32	35	32
trudno określić	37	21	27	42	29	34	30	30	30
bez zmian	13	19	17	10	17	14	30	24	22

W sumie biorąc pod uwagę dochody i samoocenę sytuacji materialnej można stwierdzić, iż osobom studiującym nie powodzi się źle i dlatego stać ich na odpłatne podjęcie studiów i ponoszenie dodatkowych kosztów z tym związanych, aby w przyszłości jeszcze lepiej zaspokajać swoje potrzeby.

Zakończenie

W artykule starano się udowodnić, iż istnieją pewne przyczyny podejmowania studiów, ale najważniejszymi z nich są: nadzieja poprawy warunków życia, uniknięcie bezrobocia i nadzieja na awans społeczno-zawodowy i z tym związane uzyskanie wyższych dochodów, które pozwalają lepiej zaspokajać potrzeby. Studenci PWSOŚ są starsi wiekiem i wykazuje się naj-

wyższą aktywnością zawodową. Jednocześnie większość z nich to mężczyźni będący w związkach małżeńskich. Studenci Politechniki są najmłodszy i większość z nich jest stanu wolnego. Ze środowisk społecznie najbardziej zaniedbanych wywodzą się studenci WSRL, stąd też celem utworzenia szkoły wyższej w Żyrardowie było stworzenie szans społecznych społeczności lokalnej na przyspieszenie awansu społeczno-zawodowego.

Analizując przyczyny wyboru konkretnej szkoły jako miejsca studiowania to studenci PWSOŚ wskazywali mniej więcej w jednakowym stopniu na 4 przyczyny: własne zainteresowania, opinia znajomych o szkole, swoje potrzeby w zakresie wykonywanej pracy zawodowej, dobrą opinię szkoły. Studenci Politechniki uwypuklali 3 przyczyny: dobrą opinię szkoły, własne zainteresowania, swoje potrzeby w zakresie wykonywanej pracy zawodowej.

Natomiast studenci WSRL na pierwszym miejscu zdecydowanie wymieniali bliskie położenie uczelni jako element obniżający koszty studiów. Zdecydowana większość studentów jest bardzo zadowolona z podjęcia studiów. Największe koszty związane ze studiami ponoszą studenci PWSOŚ, a najniższe WSRL. Większość studentów PWSOŚ (72%) i WSRL (68%) pokrywa koszty studiów własnymi dochodami.

Przeciętny miesięczny dochód netto, jaki osiągnęli studenci poszczególnych uczelni, kształtował się następująco w:

WSRL	–	1557 zł,
WEPR	–	1525 zł,
PWSOŚ	–	1881 zł.

Zatem wysokość przeciętnych zarobków netto studentów studiujących na kierunku ekonomia był wyrównany. Natomiast przeciętny dochód miesięczny netto przypadający na 1 osobę w rodzinie studiujących, a więc z uwzględnieniem dochodów innych członków rodziny i dzieci będących na utrzymaniu wynosił:

WSRL	–	874 zł,
WEPR	–	836 zł,
PWSOŚ	–	984 zł.

Tak więc przeciętny dochód w rodzinach z osobą studiującą zaocznie jest znacznie wyższy niż w rodzinach pozostałych w Polsce¹¹.

Przeciętna liczba osób w rodzinie wynosiła:

¹¹ Należy dodać iż w 2002 r. przeciętny dochód rozporządzalny na 1 osobę w Polsce wynosił 664 zł, w woj. mazowieckim 795, w świętokrzyskim (najniższy dochód), 578 zł (Rocznik statystyczny województw 2003, s. 139).

WSRL	–	3,88 (w tym dzieci do 18 lat 0,88),
WEPR	–	4,46 (w tym dzieci do 18 lat 1,19),
PWSOŚ	–	3,92 (w tym dzieci do 18 lat 1,02).

Czyli pod względem wysokości dochodów najlepiej powodzi się studentom PWSOŚ, a najgorzej studentom Politechniki. Biorąc pod uwagę samoocenę warunków materialnych, to najlepiej wypadła ona dla studentów PWSOŚ, a w następnej kolejności WEPR. Zdecydowana większość rodzin studentów jest w stanie otrzymywanymi dochodami pokrywać bieżące wydatki i zaspokajać podstawowe potrzeby. Wśród rodzin badanych tylko sporadycznie pojawiają się rodziny biedne, ponieważ studia są potrzebą wyższego stopnia i mogą sobie na nie pozwolić tylko rodziny osiągające takie dochody, które umożliwiają poza zaspokojeniem potrzeb podstawowych i przy oszczędnych wydatkach, na osiągnięcie nadwyżki, które można przeznaczyć na własne studia lub studia dzieci. Z całą stanowczością można stwierdzić, iż rodziny o niskich dochodach nie stać na to, by ich członkowie podejmowali studia odpłatne. Zatem rozszerzenie możliwości dostępności do studiów wiedzy poprzez osiągnięcie wyższych dochodów przez rodziny. Niestety polityka rządu zamierza akurat w innym kierunku, a mianowicie bogacenia się nielicznej grupy społeczeństwa i ubożenia większości. System stypendiów jak dotychczas nie spełnia roli niwelującej dostępność do studiów i w większej mierze korzystają ze stypendiów bezzwrotnych – jak to wykazano w jednym z artykułów¹².

Studenci z rodzin o wyższych dochodach lepiej przygotowani są do zdawania egzaminów wstępnych na uczelnie państwowe.

The students of the WSRL (the Local Government College) in Żyrardów in contrast with the students of the Politechnika Radomska (Technical University) and the PWSOS (Private College of Protection of Environment), both in Radom

Summary

The Polish society's trend to achieve higher education stems from economic basis. People who acquired higher education do better at satisfying

¹² Por. W. Rakowski, Rodziny z osobą studiującą w trybie dziennym (referat na konferencję), w: Współczesne rodziny polskie – ich stan i kierunki przemian. Praca zbiorowa pod redakcją Zbigniewa Tyszkii, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001, s. 141–163.

their needs than people who have secondary education and who, in turn, meet their needs more effectively than people with only elementary education. Besides, higher education builds the feeling of security, self-fulfilment and self-esteem.

The aim of the article is to present the students' reasons for taking up studies, their evaluation of studies, and their social background – all the respondents are students of either WSRL in Żyrardów, or PWSOS in Radom, or the Faculty of Economy of the Politechnika Radomska in Radom. The basis for the article were the findings of the opinion poll carried out after the first semester of studies in each of the schools in 2004. The article discusses the following issues:

- demographic profile of the students,
- place of residence, vocational activity and sources of maintenance,
- social background of the students,
- the students' reasons for choosing the school,
- the students' evaluation of the studies,
- cost of studies and sources of financing them,
- income of the students and members of their families,
- general assessment of the students' living conditions.

The research shows that the main reasons for taking up studies were the hope for improving the living standards, avoiding unemployment, the expectation to reach a higher level on the social and professional ladder, and to earn a higher income.

What primarily determined the choice of a particular school was the student's own interest and needs resulting from the present occupation / profession. Another decisive factor was the short distance between the school and the place of residence (this was mostly the case in Żyrardów).

The respondents assess the course and the programme of studies very high, irrespective of the school.

The average net income *per capita* in a student's family makes it possible to meet the needs relatively well, which is best shown in the fact that the schools' registers very seldom record students from poor families. At the same time, the income achieved usually makes it possible to take up fee-paying studies, and consequently, to incur additional costs connected with the functioning of the family. However, the fee for education constitutes a barrier for the persons from poor families to continue education, and to escape from the socially neglected or marginalised environments. The families of the students-respondents have a higher income than an average Polish family – the figure ranges from PLN 320 (in the case of the PWSOS) to PLN 170 (in the case of the Politechnika). Such a surplus is enough to take up paid studies.